

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

NrulŪ 4.

SIBIIŪ, 15 APRILIE 1891.

AnulŪ XXII.

CHARTA LUMII (ORBIS PICTUS) DE CASTORIU, SÉŪ AȘA
NUMITA TABULA PEUTINGERIANA.

TractatŪ istoricŪ, geograficŪ și criticŪ.

(Urmare).

II. Rețéna dela Faliatis spre Sarmategte.

Acésta rețéuă ca și celelalte lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* începe cu dénsa dela gura ríului *Tierna*, o duce spre nordŪ, trece în valea *Timișului* până dincolo de gura ríului *Bistra*, apoi continuă în apropierea acestui ríu până la satulŪ *Grădiște*, séu *Várhely*, unde se află *Sarmisegethusa*, d'aicea dénsulŪ o légă cu rețéna diunspre *Ad aquas*, ceea ce însă nu se află indicatŪ pe *tab. peuting.* TotŪ astfelŪ o descrie și *H. Francke*, și „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ apoi după dénsulŪ urméză *Goosz*, *Spruner*, și *Froehner*; la *Droysen* aflămŪ numai o cale dela *Tierna* spre *Aqua Herculis*, are însă altă rețéuă, care începe la *Drobetae*, o duce apoi pe *Valea Motrului* până la gura acestui ríu, ear d'aci pe ríulŪ *Jiu* în susŪ prin pasulŪ *VulcanŪ* la *Sarmisegethusa*. *Tocilescu* acceptéză părerea lui *Reichardus* și a celorlalți autori, așíșderea și *Xenopol*.

Stațiunile sântŪ situate ș. a.

Tierna: la *Ortelius* pe malulŪ dreptŪ alŪ unŪ ríu cu numele *Aucha*, unŪ confluentŪ alŪ *Tissei* (?!); la *Reichardus* la gura *Tiernei*, pe malulŪ dreptŪ alŪ acestui ríu și lângă *Dunăre*, totŪ acolo o pune și *H. Francke*, „*Archiv für*

siebenbürgische Landeskunde“ o aşedă o milă geografică spre nordü de *Orşova*, *Goosz* consimte cu *Reichardus*, totü așa și *Spruner*; la *Froehner* lipsește, se află însă o stațiune *Transtierna*, ceva mai spre nordü de malulü stängü alü *Dunăret*; *Droysen* urmăzä după *Reichardus*, totü astfelü și *Tocilescu* și *Xenopol*.

Ad Mediam: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o situézä la gura *Tiernei* în *Belareca*, *H. Francke* o amintesce lângä *Tierna*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o staveresce în loculü băilorü erculane; *Goosz* o pune la *Meadia*, *Spruner* cam totü acolo, *Froehner* ceva mai spre nordü de *Meadia*, la *Droysen* lipsește, aflămü însă în loculü eï *Aqua Herculis* lângä *Tierna*, probabilü unde se află astăđi băile erculane; *Tocilescu* la *Meadia*, *Xenopol* totü acolo.

Praetorio: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune pe malulü stängü alü riului *Belareca* spre nordü de *Ad Mediam*; *H. Francke* o amintesce totü spre nordü de *Ad Mediam*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune în apropiere de satulü *Cornia*; *Goosz* lângä satulü *Plugova*, *Spruner* în spre nordü de *Ad Mediam*, la *Froehner* lipsește, la *Droysen* încă lipsește; *Tocilescu* după charta lui *Kieppert* la *Doşmania*, la *Xenopol* lipsește.

Ad Pannonias: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la începutulü văii *Timişuluț*, *H. Francke* spre nordü de *Praetorio* fără indicarea loculü, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ la coveiulü văii *Timişuluț*, *Goosz*, lângä satulü *Teregova*, cam acolo și *Spruner*, la *Froehner* lipsește; la *Droysen* încă lipsește; *Tocilescu* o pune apröpe de *Teregova*, *Xenopol* spre nordü de *Ad Mediam* pe malulü stängü alü riului *Belareca*.

Gaganis: lipsește la *Ortelius*; *Reichardus* o pune în susü de *Pannonias* pe malulü dreptü alü *Timişuluț*, *H. Francke* în susü de *Pannonias*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângä unü satü cu numele *Flova* (?);

Goosz o pune lângă *Slatina*, *Spruner* spre nordü de *Pannonias*; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* lângă *Slatina*, *Ukert* la *Ilova* lângă muntele micü, *Xenopol* totü în valea și pe malulü stângü alü rîului *Belareca*.

Masclianis: lipsesce la *Ortelius*; „*Reichardus* o pune însusü de *Gaganis* pe malulü dreptü alü *Timișulü*, *H. Francke* consimte cu *Reichardus*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă satulü *Chârpa*; *Goosz* în apropierea de turnulü lui *Ovidü*; *Spruner* în nordü de *Gaganis*; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* lângă turnulü lui *Ovidü*, totü cam pe acolo și după *Xenopol*.

Tiviscum: la *Ortelius*, e situată lângă *Tissa*, la gura unü riü cu numele *Aucha*, la *Reichardus* se află situată spre nordü de *Masclianis*, dincolo de gura *Bistrei* pe malulü dreptü alü *Timișulü*, *H. Francke* o pune în unghiulü riu-riilorü *Bistra* și *Timișü*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ lângă *Cavaran*, în apropierea acestorü riuri; *Goosz* la gura rîului *Bistra*, *Spruner* cam totü pe acolo; *Froehner* totü acolo, la *Droysen* totü acolo, *Tocilescu* totü acolo, *Xenopol* totü acolo.

Agnanis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o numesce *Agnava* și o pune cătră resăritü de *Tiviscum*, pe malulü dreptü alü *Bistrei*, *H. Francke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o scrie *Agnavie* lângă *Carșina* (?), *Goosz* o scrie *Augmonia* și o pune $1\frac{3}{4}$ mile de *Tiviscum*, *Spruner* o pune cam totü pe acolo; la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* lângă *Ohaba bistra*, *Xenopol* cam totü pe acolo, *Ukert* la *Kertcina* (?) séu *Cristea* (?).

Ponte Augusta: lipsesce la *Ortelius*, la *Reichardus* se află deja pe valea *Streiuulü*, *H. Francke* ȳice că calea dinspre *Tiviscum* se ținea până la o respântiä lângă rîulü *Bistra*, apoi trecea prin munți, mai încolo peste o punte, numită mai

nainte *pons Augusti* ear în urmă *Zeugma*, până la *porta de feră*, așa dară trebuia să fiă totu pe valea *Streiului*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Bantiari* séu lângă *Marga* în apropierea porții de feră, la trecerea peste râul *Bistra*. Acolo s'arü vedea încă și astăzi ruine de șanțuri și zidiri străvechi, póte chiar de pe timpul lui *Traianü*; totü lângă *Marga* o pune și *Goosz, Spruner* totü cam pe acolo, la *Froehner* lipsesce; la *Droy-sen* încă lipsesce; *Tocilescu* lângă *Marga, Xenopol* totü cam pe acolo.

Sarmategte: e fără îndoelă *Sarmisegethusa*, vechia capitală a *Daciei*. *Ortelius* o numesce *Ulpia Traiana, col. Aug. olim Sarmisegethusa*, o situéză lângă „*Sargethia fl. in quo Decebalus rex thesauros suos occultaverat*“ și care riü se vérsă în „*Rhabon fl. qui et Marisius fl...*“ *Reichardus* 'i dice încă *Sarmisegethusa* și o situéză pe malul stângü alü unü riulețü, probabilü *Streiulü*, apăratü de dinspre nordü de unü altü riulețü, confluentü alü *Streiului*; *H. Francke* dice apriatü, că *colonia Sarmisegethusa* era situată la satulü *Várhely*, aprópe de satulü românescü *Grădiște*; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă satulü românescü *Grădiște*, care ung. se numesce *Várhely*; *Goosz* dice, că *Sarmisegethusa*, desemnată de *Ptolomeü* ca *residența regală*, după *Dio* arü fi fostü situată lângă râulü *Sargetia*. Décă amü lua aceste cuvinte în adevèratulü lorü înțelesü, apoi atuncea nu amü putea înțelege aicea *Streiulü*, precum de comunü s'a cređutü, de óre-ce acestü riü curge celü puținü cu doue mile mai spre resăritü de *Várhely*. În casulü acesta arü fi trebuitü ca riulețulü acela să fiă astfelü numitü, carele curge dispre *Zeicanü* apoi trece în apropierea ruinelorü dela *Várhely* și în urmă după primirea mai multorü riulețe confluente se varsă lângă *Hategü* în *Streiü*; *Spruner* scrie *Sarmategte* și o pune cam totü pe acolo; *Froehner* 'i dice *Sarmisegethusa* și o situéză cam totü pe acolo, *Droy-sen*: *Sarmisegethusa* totü acolo, *Tocilescu*: *Sarmategte* astăzi

Grădiște ung. Várhely, Xenopol: Sarmisegethusa totți la Grădiște.

Hohenhausen în opulü seü: *Alterthümer Daciens I.* pag. 25 anulü 1765 descrie Sarmisegethusa în următorul modü :

„Traianü s'a resolvatü a zidi pe loculü lagërilor de verá unulü de érnă. Elü lăsă să se ridice unü valü de patru stângini lățime și doi stângini înălțime, ocolindu'lü cu unü șanțü de cincî stâng. lățime și îngrădindu'lü apoi după usulü romanü cu unü gardü de parî ascuțiți, și umplândü șanțurile parte cu apele unorü isvóre, cari eșiau în apropierea porții questoriului, parte prin diriguirea riulețului *Obitia*, carele străbătea lagërilor în a treia parte a lățimeii sale, și despărția corturile tribunilor de acelea ale cohortelorü. După aceea lăsă să se traiecteze calea militară în direcciuinea dreaptă, ridicându-o de ambele lături prin șanțuri, și provedëndu-o cu pavagiü, apoi fortificându-o prin antevaluri (Vorwerke) și în fine ridicându casamate pentru militari în ordinea lorü prescrisă, a cărorü dărimături, ca și liniile fundamentale zidite, le-amü pututü să le urmezü din pașü în pașü. După-ce loculü acesta devenise unü asilü sigurü, alergaü îndată locuitorii dela țéră, cari simpatisaü cu Romanii. Traianü acordă celorü apti de resbelü locurile în dreapta afară de lagërilor seü, ear acestia se fortificaü îndată prin tragerea unui zidü pentru apărarea lorü mai ușoră în contra atacurilor trecătoare; ceialaltii 'și zidiră locuințele lorü sub scutulü acestorü ziduri. În urmă lăsă împëratulü să se zidescă piétele de esercitiu; se vedü și astăđi locurile de raliere și de marșü pentru decuriile, pentru pilani, principes și sagitaires; loculü de tiră, loculü ceva mai înălțatü pentru magistrulü de esercitiu, unü circü de alergare între douë ziduri și ținta alergării, riulețulü, zidulü, valulü, pe carele se făceaü esercitiile de asaltü. Tóte aceste obiecte se află într'unü patruunghiü regulatü de 200 pași. După-ce în fine se aglomera numërulü dacilorü, cari se supuneaü, ear Traianü se vedea contrinsă prin in-

tențiunile lui să plece d'aci, le designă celorū sosiți unū locū afară de lagărulū seū pentru zidirea caselorū, continuă calea militară mai încolo la țeră cătră Ostrovū și aședă pentru scutirea noulū orașū dōue forturi, pe cari apoi le împreună prin o galeriă sigură cu amēndōue forturi ale căii militare. Tōte apoi fură ocupate de veterani; lagărulū însă 'lū lasă în paza, parte a trenului armatei, parte a coloniștilorū romani, trāmiși acolo de senatū“.

„*Ulpia Traiană* era aședată pe unū șesū, la pōlele munților 'nalți și încungiurați într'unū modū amfiteatralicū de unū lanțū neîntreputū de deluri mici. Suprafața vāii era întreruptă prin unū riulețū, care 'și aduna apele sale din unele părēuri din munți. Astfelū se pare, că chiar natura arū fi preparatū acestū locū pentru o apaducere artificială și într'adeverū se află aicea urmele unui astfelū de apaductū lângă dārimăturile cetății vechi“.

„Canalurile, prin cari curgea apa, se vedū încă și astăzi în diferite direcțiuni; ear pe zidulū cetății se afla o pētră cu următōrea inscripțiune:

C. MARIVS DRVSVS. C. F. PR. PR. DICTVS. EX. PROVINCIA. DACICA. TRIBVNVS. LATICLAVIALIS. PRAEF. LEG. XIII. G. FONTIVM. AQVARVMQVE. CAELES-TIVM. EX. MONTIBVS. DELABENTIVM. TORRENTI. SVFFLAMEN. HIS. MVRIS. FOSSAQVE. OPPOSVIT. ET. AD. PLANA. PERDVXIT.

„Una dintre ruinele cele mai însemnate a *Ulpiei Traiane* este fără îndoelă *Amfiteatrulū*, situatū în partea orașului dinspre munți. Pavagiulū lui e, ce-ī dreptū, acoperitū cu dārimături, depārtāndu-le pe acestea, se vede o colōre roșie, din care causă locuitorulū prostū ține la părerea lui, că aicea arū fi fostū o *măcelarie*, ear colōrea arū deveni dela sângele vitelorū tăiate acolo. Dela acestū amfiteatru se vedū încă și astăzi atātū terasele cele dōue de pāmēntū, câtū și zidurile fundamentate ale rondelilorū și ale boltelorū“.

„O altă inscripțiune mai adauge acestei colonie și numele de metropolă, care numire apoi devine mai adeseori:

IMP. CAES. M. ANTONIO. GORDIANO. PIO. FELICI. AVG. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. COS. P. P. COLONIA. VLPIA. TRAJ. AVG DACIC. SARMIZ. METROP. DICATISSIMA. NVMINI. MAJESTATIQVE. EJVS“.

H. Francke ȃice la pag. 182. cĂ lĂngĂ Amfiteatru s'arĂ fi aflatĂ ȃncĂ ȃnainte cu vre-o 100 de anġ o bustĂ de marmurĂ albĂ, cĂreia ȃnsĂ 'ȡ lipsia capulĂ. Turcġ trecĂndĂ pe acolo arĂ fi dĂrimat-o, ear apoi remĂșașitele acestei opere de artĂ le-arĂ fi adunatĂ unĂ preotĂ romĂnĂ. CapulĂ bustei s'arĂ fi aflatĂ la altĂ locĂ, și e decoratĂ cu o cununĂ de laurġ, a semnului de ȃvingere, seĂ alĂ CesarilorĂ, și s'a ziditĂ asupra ușġi unei bisericiġ a *Sf. Petru* din Valea Hașegului. *Hohenhausen* crede, cĂ busta acĂsta arĂ presenta pe ȃmpĂratulĂ *TraianĂ*, deși barba-ȡ crĂțĂ arĂ arĂta mai multĂ spre *HadrianĂ*. Espresiunea trĂsurilorĂ e venerabilĂ și tradĂzĂ unĂ spiritĂ cugetĂtorĂ; 'ȡ lipsește ȃnsĂ espresiunea poeticĂ, care se aflĂ pe fețele lui *AugustĂ* și a *Livietġ*, ba chiar și pe acelea ale lui *Tiberiu*, *Caligula* și *Claudin*. Din contra capulĂ bustei posedea trĂsurġ de o fire ȃntr'adeverĂ naturalĂ și pĂte sĂ fiĂ fĂrte fidelĂ, nu esprimĂ ȃnsĂ nicĂdecum caracterulĂ unui monarchĂ omnipotentĂ, seĂ alĂ unui campoduce mare și ȃvingĂtorĂ.

(ArĂ fi de doritĂ sĂ se caute, dĂcĂ s'arĂ mai putea da de urma acestei buste de interesĂ istoricĂ pentru noi. P. B).

III. Reșeaua dela Egeta spre Apula, etc.

La *Ortelius* lipsește acĂsta reșeauĂ ca și celelalte, la *Reichardus* dĂnsa trece dela *Pontes* (*Egeta* lipsește) la *Drubetis* pe valea Motrului, se ține de malulĂ dreptĂ alĂ acestĂ rġu pĂnĂ mai la vale de vĂrsarea lui ȃn rġulĂ *Gilfil*, 'șġ ia apoi direcțiunea spre sud-ostĂ și ajunge rġulĂ *Aluta* la gura unui confluențe fĂrĂ nume, de unde se trage cu totulĂ spre sudĂ pĂnĂ la gura *Aluteġ* ȃn *DunĂre*; d'acea se ține de malulĂ

stângă ală acestuî fluviu, luându-și direcțiunea spre resărită până dincolo de gura rîului *Novas* de pe malul drept ală *Dunării*, de unde apoi se întorce dreptă spre nordă, earăși cătră rîulă *Aluta*, ținendu-se în direcțiunea acesta pe malul drept ală *Alutei* până la gura unuî rîu, probabilă a *Cibinuluî*, și trecendă în fine peste ună munte ajunge la *Apula*.

H. Francke se exprimă la pag. 149 în următorulă modă :

„Cea mai importantă cale romană pe teritorulă Daciei e aceea care începe dela puntea de pētră a lui *Traianū* la *Gura Alutei* lângă *Gielă*. Ea pōrtă încă d'atuncea esclusivă numele de „*calea lui Traianū*“ numită încă și astăđi astfel de cătră Români, și străbate Valachia pe malulă dreptă ală rîului mergendă în susă spre Transilvania; atinge mai întēiă *Antina*, lasă *Bramovanulă* în drēpta, lângă *Oltă*, taie în două șanțulu mare numită și acesta ală *Romaniloră*, se trage prin pasulă turnuluî roșu și atinge *Transilvania* întēiașdată la *Sibiulă*. Că căile romane n'aū fostă dâlme sēu șosele, ci zidiri bine lucrate, a căroră cuburi de pētră cioplită eraū binecimentate prin ună cementă preparată dintr'o pētră de tufă, care în curendă petrifică — acesta ne este binecunoscută. Abia lângă mănăstirea *Cozia*, unde *Traianū* cercase a străbate munții petroși, vedendă însă imposibilitatea reușirei, s'a lăsată de acestă întreprindere și s'a apucată de a face ună vadă peste *Oltă*. Abia acolo se mai vedă remășițe de ună pavagiū cu pētră cubică, cari însă acuma sūntă acoperite cu prafă și cu pământă, în cătă numai din susă de *Rîmniculă* apară între munți, unde pavagiulă deja posedă mai multă pētră decâtă pământă, precând dela vale de acestă locă ară trebui săpată și curățită mai întēiu, spre a'lă putea cerceta“.

În fine mai avemă de însemna aici și calea, care plécă dela podulă de peste Dunăre lângă *Severinulă* spre nordă prin pasulă *Vulcanulă*. Acesta cale e cea mai puțină conservată și nu e sigură, decă ea se împreună cu calea cea mare a lui *Traianū* lângă *Sibiulă*, sēu cu calea de susă de lângă *Sarmisegethusa*.

„*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ reproduce această rețeuă numai în fragmente dubioase; dânsul indică s. e. numai începerea rețelei la *T. Severină*, trăgându-o o cale în sus spre nord și urmându-o acolo fără nici o observare; începe apoi totu la *Gieți* și la gura Oltului dela Dunăre cu două fracțiuni, cari le împreună mai în sus la *Antina*, punându *Amutrium* în parantese, d'aci o conduce spre nord pe malul drept al *Oltului* până aproape de patele munților, unde o curmă scriind în d'asupra între parantese (*Pons Alutae*); în fine mai indică două fragmente de căi la patele munților, plecându amândouă dela pasul *Vulcană* și despărțindu-se spre *sud-vest* până la un riu fără nume, ear cealaltă cale spre *sud-est*, trecându *Oltul* și apoi mergându earăși spre *nord* până la un oraș se cu va fi fost, cu numele „*Kinen*“. Altmintrelea castrele și stațiunile, cari se află indicate în *tabula* lui *Castorin* pe această rețeuă, se află în parte situate de alungul *Oltului*, încât curge acesta pe teritoriul *Transilvaniei*, parte lipsesc cu totul.

Goosz începe și dânsul rețeaua la *T. Severină*, o duce pe valea *Motrului*, o trece peste acest riu, apoi la gura *Motrului* și peste *Jiul*, pe care îl numesce *Aragon*; aicea se împarte drumul, mergându o rețeuă spre *nord* la *Sarmisegethusa*, ear cealaltă spre *sud* totu d'alungul *Jiului* până către *Craiova*, de unde apoi părăsesce *Jiul* și se apropie mergându totu spre *apus* către *Olt*, sfârșindu-se în fine la *Celeț*; d'aicea apucă altă cale spre *nord*, se împreună din sus de *Resca*, cu drumul, care vine dela gura *Oltului*, și care dela *Resca* continuă totu spre *nord* pe malul drept al *Oltului*, trece la *Călimănesc* pe malul stâng până dincolo de *Kinen*, unde earăși apucă pe malul drept și apoi trecându peste riul *Cibin* și alte riulețe sosesc în fine la *Apula*.

Spruner urmează cam ca și *Goosz* dela *T. Severină* până la *Celeț*; d'aici însă trece îndată pe malul stâng al *Oltului* și apoi o ia drept în sus aproape până la mijlocul

Oltului, trece acolo pe malul drept al acestui riu, și 'și continuă calea totu după *Goosz* până la *Apula*.

Froehner apucă calea dela *T. Severinū* până către gura *Motrului*, d'acolo apoi o ia dreptu în susu prin pasul *Vulcanū* până la *Sarmisegethusa*; altă rețeuă o duce cam totu ca *Spruner* dela *Celci* odată în drepta apoi în stânga, și apoi erăși în drepta *Oltului*, până la *Apula*.

Droysen urmază intru tôte lui *Goosz*, cu acea deosebire însă, că mai esmite încă o rețeuă dela *Pons vetus* d'alongulū Oltului pe teritorulū Transilvaniei spre resăritū până cam dincolo de Făgărașu, trece apoi pe valea Târnavei și o întorce în direcțiunea vestică până la *Apula*.

Tocilescu ȃice, că tab. peut. este confusă, materialulū epigraficū fôrte restrinsū și inscripțiunile aflate nu conținū mai nimicū sigurū pentru fixarea vre-unei stațiunii, de aceea nu încapē mirarea, dēcă scriitorii moderni se depărtēză multu unii de alții în identificarea acestei linii etc. apoi citēză pe diferiți scriitori, observândū din partea sa o rezervă strictă în ce privesce părerea sa propriă.

Xenopolū pune *Drubetis* lângă Dunăre la *T. Severinū*, apoi trece *Motrulū*, *Jiulū* și trage rețeuă în zic-zacuri spre ostū până ce ajunge Oltulū, de unde apoi o lungesce pe malulū dreptū alū acestui riu spre nordū până acolo, unde Oltulū 'și ia o direcțiune ostică, și aci părăsindū acestū fluviu, o trage mai departe spre nordū până la *Apula*.

Trecēndū acumā la staverirea stațiunilorū, începemū cu *Drubetis*, prima stațiune romană pe teritorulū *Daciei*; la *Ortelius* lipsesce acēstă stațiune, aflămū însă acolo pe malulū dreptū lângă fluviulū *Rhabon*, care se varsă în *Tissa*, o stațiune cu numele *Druphegis*; *Reichardus* pune *Drubetis* ceva mai îndepărtatū de Dunăre la isvorulū unui riu, confluentū alū *Motrului*; *H. Francke* nu o amintesce. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune în apropierea *Craiovei* lângă *Jiulū*; *Goosz*, o staveresce după o pétră cu inscripțiune aflată la *T. Severinū* care amintesce *res publica mu-*

nicipii Flavii Hadriani Drobeta la anul 145, la *T. Severină*, va să țină lângă podul de piatră al divului Traian. *Spruner* se ține de *Reichardus*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* urmărește cam totu după *Reichardus*, *Tocilescu* la *T. Severină*, *Xenopol* totu acolo.

Amutria: se află la *Ortelius* între râurile *Aluta* și *Tiarantus*, la *Reichardus* acolo, unde se varsă *Motrul* în *Fiul*, *H. Franke* nu o amintesc; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ dela vale de *Brancoveni*; *Goosz* la gura *Motrului*, *Spruner* totu acolo; *Froehner* totu acolo; *Droysen* totu acolo; *Tocilescu* lângă râul *Motru*, *Xenopol* totu lângă râul *Motru*.

Pelendova: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune lângă *Olt*, dincolo de *Castra Nova*, la *H. Francke* lipsesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesc, lipsesce însă pe charta acestui op; *Goosz* o pune la *Craiova*, *Spruner* aproape de malul stâng al *Fiului* în sudul *Amutriei*, la *Froehner* lipsesce; *Droysen* totu cam pe acolo însă mai aproape de *Fiul*; *Tocilescu* mai probabil la *Brădești*, decât la *Craiova* sau *Pirlești*; *Xenopol* din sus de gura *Motrului* pe malul stâng al *Fiului*.

Castris novis: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune lângă *Fiul* între *Amutria* și *Pelendova*, *H. Francke* nu o amintesc, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesc, dar n'o stăveresc pe charta acludată; *Goosz* o pune aproape de *Căcăleci*, *Spruner* la sud de *Pelendova* aproape de *Olt*, la *Froehner* lipsesce; la *Droysen* încă lipsesce, *Tocilescu* după *Goosz* la *Căcăleci*, *Xenopol* dela *Pelendova* spre resărită.

Romula: lipsesce la *Ortelius*, la *Reichardus* se află pe malul stâng al *Dunării*, aproape de gura râului *Novas*, unui confluent de pe malul drept al *Dunării*; la *Francke* lipsesce. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesc fără de a stăveri locul pe charta sa; *Goosz* o pune la satul *Recica*, *Spruner* în triumhiul între *Olt* și *Dunăre*,

la *Froehner* lipsesce; *Droysen* lângă *Jiulă*, dela vale de *Pelendova*, *Tocilescu* la *Recica*, *Xenopol* dela *Castra nova* spre nordü-ostü.

Acidava: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune spre nordü-vestü de *Romula* (veđi acestă stațiune), *H. Francke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce fără a o staveri pe charta acludată; *Goosz* o pune vis-avis de *Slatina*, la *Spruner* lipsesce; la *Froehner* încă lipsesce, *Droysen* o situéză pe malulü stängü alü *Oltuluž* spre nordü de *Romula*, *Tocilescu* după *Goosz* în fața *Slatinet*, *Xenopol* în sudü de *Romula*.

Rusidava: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o staveresce la *Ruși-de-vede*, *H. Francke* nu o amintesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o amintesce, însă fără a o staveri pe charta acludată; *Goosz* o pune mai în susü de *Slatina* la gura riuluž *Luncavița*, *Spruner* cam pela *Slatina*, la *Froehner* lipsesce, *Droysen* pela *Slatina*, *Tocilescu* după *Goosz* la vărsarea *Luncavețuluž* în *Oltü* mai josü de satulü *Slăvitesc*, *Xenopol* continuându ziczacurile luž o pune spre nordü de *Acidava*.

Ponte Aluti: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Slatina*, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o indică numai pe charta acludată, însă fără de a se exprima decisiv, la *H. Francke* lipsesce. *Goosz* o pune la *Rîmnicü*, *Spruner* din susü de *Slatina*, la *Froehner* lipsesce, la *Droysen* așișderea lipsesce, *Tocilescu* lângă *Rîmnicul Vălcü*, *Xenopol* din susü de *Slatina*.

Buridava: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune din susü de *Slatina* dincolo de *Drăgășant* pe malulü stängü alü *Oltuluž*, la *Francke* nu se află amintită. „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune la confinea despre amedăđi a *Transilvaniet* la așa numita „*Porta Romanilorü*“, unde încă și astăđi s'arü vedea urmele unorü zidurü și valurü. *Goosz* e de părere, că s'arü afla pe malulü stängü alü *Oltuluž* dincolo de *Călimănesc*, *Spruner* pe malulü dreptü alü *Oltuluž*

la confinea Transilvaniei, la *Froehner* lipsesce; totu cam pe acolo o pune și *Droysen*, *Tocilescu* în fața *Calinescilor*, *Kiepert* la *Rîmnicu*, *Xenopol* între *Slatina* și marginea *Munteniei*.

Castra tragana: lipsesce la *Ortelius*; *Reichardus* o pune pe malul stâng al *Oltului* pe la gura riului *Topologu*, la *H. Francke* lipsesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ crede că ar fi între *Ghirisleu* și *Săcădate* în Transilvania, *Goosz* o situază nu departe de *Sălătrucu*, unde țice că încă pe timpul resbóelor cu turcii ar fi stat o fortăreță pentru apărarea pasului *Perisianu*; *Spruner* pe malul drept al *Oltului* la *Turnul roșu*, cam totu acolo și *Froehner*, *Droysen* la gura riului *Lotru*, *Tocilescu* după *Goosz* nu departe de *Sălătrucu*, *Xenopol* pe malul drept al *Oltului* pela gura riului *Topologu*.

Arutela: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Rîmnicu*, pe malul stâng al *Oltului*, la *Francke* lipsesce, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ între *Glimboca* și *Colun*, *Goosz* între *Pitesti* și *Bratovesci*; *Spruner* la gura *Sibiului*, la *Froehner* lipsesce, *Droysen* la *Turnul-roșu*, *Tocilescu* la *Reșinaru*, care până târziu în evul mediu și-a păstrat vechiul nume de *Ructelz*, *Xenopol* la gura riului *Lotru*.

Fretorio: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* o pune pe malul stâng al *Oltului* pe la gura riulețului *Lotru*, la *Francke* lipsesce; „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședă aprópe de *Făgărașu*, *Goosz* la *Porta Romanilor*, *Spruner* cam pe la *Sibiu*, la *Froehner* lipsesce, *Droysen* o numesce *Pretorio augusta* și o situază pe malul drept al *Térnavel* la *Sighișóra*, *Tocilescu* după *Goosz* la *Porta Romanilor*, *Tomaschek* la *Cornet*, *Xenopol* la *Turnul roșu*.

Ponte vetere: lipsesce la *Ortelius*, *Reichardus* (*Pons Vetus*) o pune pe malul drept al *Oltului* pe la *Cunenț*, *H. Francke* nu o amintesce, „*Archiv für siebenbürgische*

Landeskunde o pune între Ugra și *Hevisz* ținându că acolo s'arū afla ruinele unui podū de pētră, *Goosz* dincolo de gura riului *Lotriorū*; *Spruner* la *Sēliște*, *Froehner* la gura riului *Sibiū* (Cibinū), *Droysen* totū acolo; *Tocilescu* după *Goosz* lângă vărsarea *Lotriorului* în *Oltū*, *Xenopol* la gura *Sibiului*, *Tomaschek* la *Căneni*.

Stenarum: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o situēzā la gura *Sibiului*, *H. Francke* nu o amintesece, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ crede, că arū fi din josū de *Elisabetopole*; *Goosz* o pune la *Ocna Sibiului* lângă *Riu albū*, la *Spruner* lipsește, la *Froehner* și la *Droysen* încă lipsește, *Tocilescu* o pune la *Ocna*, *Xenopol* la *Sibiū*.

Cedonis: lipsește la *Ortelius*, *Reichardus* o pune la *Sibiū*, la *H. Francke* lipsește, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o aședā lângă *Mediașū*, *Goosz* lângă *Mercurea*, *Spruner* la *Mercurea*, la *Froehner* lipsește, *Droysen* la *Sibiū*, *Tocilescu* la *Mercurea*, *Xenopol* la *Sēliște*.

Acidava: la *Ortelius* se aflā *Argidava* la pólele munților între *Tiarantus* și *Aluta*, *Reichardus* o pune la *Mercurea*, *H. Francke* nu o amintesece, „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“ o pune lângă *Mănăradū*, *Goosz* la gura riului *Secașulū micū*, *Spruner* la *Sebeșulū sāsescū*, cam totū acolo și *Froehner*, la *Droysen* lipsește, *Tocilescu* după *Goosz* la împreunarea micului *Secașū* cu amēndouē *Tērnave*, *Xenopol* la *Sebeșulū sāsescū*.

Apula: la *Ortelius* se aflā situatā cam în centrulū *Daciei* lângă riulū *Rhabon sēū Marisius* (*Mureșulū*), la *Reichardus* totū acolo, *H. Francke* o aședā la *Alba-Iulia*, apoi totū acolo și după „*Archiv für siebenbürgische Landeskunde*“, *Goosz* și ceilalți scriitori și cartografi, convenindū toți pentru pozițiunea acestui municipiū la *Alba-Iulia*, o putemū admite și noi.

(Va urma).

P. Broștēnū.

UNŪ MONUMENTŪ ISTORICŪ NEPREȚUITŪ.

Să nu credeți, lectori stimați, că vă pun înaintea vre-o raritate, de pe care ați putea descifra ceva referitor la popoarele primitive: nici ale Indiei, nici ale raiului pământesc, nici ale Nilului, nici ale Americii sudice, nici ale Heladei gigantice, nici ale Romei falnice....; acestă merită să-lă secere archeologii de profesiune. Eū credū că noi nici n'avemū trebuință să alergămū prin lumea largă după cestiuni archeologice, până când la noi acasă nu facemū nici unū pașū, fără să avemū sub picioarele nōstre neperitori tesauri archeologici.

Veniți dar cu mine să călătorimū în aceste țile încântătoare ale primăverei în susū pe valea cea romantică a Mureșului, căci pre lângă frumsețele ce ni-le oferesce natura cea prădătoare, veți avea ocașiune să vedeți unū productū, carele prin vocea sa răgușită va fi în stare de sigurū să bată cu succesū la urechia celui ce va avea darulū să-lū înțelgă!

Colo susū în distanță de vre-o 30 chilometri dela comercialulū și industrialulū orașū Reghinulū săsescū, unde Mureșulū eșă dintre regiunile cele selbaticū-romantice ale Carpaților nord-ostiei, pre țermurele dreptū alū acestui riu classicū, se află unū satū neînsemnatū, locuitū aprōpe numai de romāni agricultori și comerciali, și se numesce *Deda*. Dēcă nu alții dar celū puținū unii dintre căletorii, cari și caută de de-ale sănătății pre la scaldele cele unice în felulū sēu ale Borsecului, potū face o paușă în acēstă comună și vredniculū parochū localū Leonū Popescu le va sta la dispoziție, și cu plăcere le va arăta monumentulū, despre care voescū să vē amintescū.

În turnulū modestei biserici romāne ortodoxe orientale se află trei clopote. Celū mai micū nu are mai multū decātū 20 Chilogrami. Căutați bine la dēnsulū și fără de armatură la ochi puteți descifra bine anulū 1151, apoi litera *A*. și o cruce plecată de forma unui *X*. Mie mi-a trasū aten-

țiunea asupra acestui obiectu neprețuibilū fericitulū și de pie memorie *Ioanū Popescu*, repausatulū parochū alū comunei cu veteranulū și binemeritatulū învățătorū pensionatū de acolo *Constantinū Moravianū*. N'amū voitū să credū, cu tóte că nici când nu trăsese-mū la îndoială onorabilitatea acestorū doi bărbați venerabilī; m'am suitū în turnū și amū vėđutū că este așa. Depărtându-me din comună, 'mī făceamū împutări, că óre bine amū vėđutū, orī nu; și la 1889 în Augustū, ducėndu-me să daū onórea cea din urmă gārbovitei mele mame, care trecuse la cele eterne, fără să-i potū mulțumi cu graiū viū pentru câte a suferitū întru creșterea mea, atunci spre a'mī linisci consciința, me mai suiī odată în turnū și cu ochiū pătrunđătorū cetī pre amintitulū clopoțelū crepatū deja: „1151..... A..... X”.

În fața unui omū nepricepătorū atari lucruri suntu indiferente; dar cine cunósce însemnătatea anticităților, acela nu póte remănea təcėndū, ba! e datorū să alarmeze lumea cea înțelegėtóre, ca astfelū fenicele celū mortū să se creeze din propria sa cenușă. Amū cercatū pre la bėtrăniī din comună, și totū ce amū aflatū pozitivū referitorū la originea aceluī monumentū este, că aceluī clopotū s'a adusū la biserica cea vechiă (ce esista înainte de anulū 1842 la póla cimiteriului) *dela mănăstire*. Despre mănăstirea Deđii a raportatū fericitulū metropolitū Br. de Șaguna în istoria bisericescă, după cum Pa informatū fie iertatulū parochū Ioanū Popescu. Mănăstirea s'a aflatū pe valea cea romantică a riulețului Bistra și s'a dărímatū sigurū pe timpulū prigonirilorū religiozitate pornite asupra bisericei române din partea catolicismului apusėnū și din partea calvinismului, căci sciutū este, că principii Transilvaniei aparțineau la religiunea calvină. Nici în istoria bisericescă mai susū pomenită, nici în alte locuri competente n'amū aflatū nimicū referitorū la originea mănăstirei. M'amū întorsū dară la tradițiune și amū ascultatū poporulū de prin prejurū, decă nu mă potū înțelegė cu stāncile cele mute, cari stau și acum în preajma mănăstirei, ca

și cum nu mâna cea necalculătoare a naturii, ci spiritul celui mestesugitor al omului le-ar fi așezat acolo, bună oră ca și Egiptenii obeliscii și piramidele lor. Dela poporul însă amău auđitū puținū, nisce tradițiunii obscure și aprópe neînțelese despre unū *Troianū* (de sigurū că va fi numele lui Traianū împăratulū) și despre *Stefanū Vodă*. Istoricalū nostru Laurianū în opulū sēu „Istoria Romānilorū“ amintesce despre drumurile de țarā ale Daciei, și între acele unulū este, carele împreună Ardealulū cu Moldova pre valea cea încāntătoare a Murēșului. Când s'au mēsuratū āntēia orā oștirile romane cu ale Dacilorū la Cristurulū de cāmpie, cu bună sēmā vorū fi observatū învingetorii, că regiunea nord-ostică a Ardélului meritā să fiā consideratā din punctū de vedere strategicū *per eminentiam*, și de aceea încă de pe atunci se vorū fi îngrijitū, ca să pótā comunica între sine cātū mai ușorū ținuturile interne cu părțile pāduróse, așa darā vorū fi așternutū calea, despre care face poporulū pomenire până ađi. Și când considerāmū abundanța pietrilorū de prin acele regiuni, putemū afirma fără de scrupulū, că Romanii cei atātū de iscusitū întru organizare, vorū fi clāditū în faptā drumū, carele este destoinicū să înfrunte chiar și cerbicia vécurilorū. Între împregiurări normale, comunicațiunea se conservā chiar prin îngrijirea poporului; dar când se ivescū timpuri vitrege atunci cu dintele timpului consumā chiar și omulū din prestațiunile antecesorilorū. Aū nu ne spune cronicarulū, cum de altmintrea vestitulū împăratū Adrianū... din jalusia cătrā gloria lui Traianū, a nimicitū podulū de preste Dunāre?... După strămutarea legiunilorū romane atare colonie de sigurū se va fi simțitū bine prin acele ținuturi încāntătoare și destulū de scutitā de asupritorii nenumerați, căci la vestū, nordū și ostū era bine fortificatā de însăși puternica naturā, ear la sudū s'a scutitū pre sine parte prin negligarea călei lui Traianū, parte prin părăsirea multorū ținuturi.

Înfășāndu-ne lucrulū astfelū, ne putemū esplica originea clopotului din cestiune ca și o reliquie de vre-o 800 de ani

aşa, că în regiunile acele a trăit o colonie română, care descindea dela adevăratele colonii romane. Şi fiind-că istoria bisericească ne învătă că Românii au trecut în Dacia ca creştini, nu e greu a înţelege că aceşti români creştini şi-au păstrat, pre lângă limbă şi datini, chiar şi religiunea strămoşescă, şi de aici apoi ar fi posibilu să esplicăm că clopotul din cestiune a fost vărsat în anul susu amintit. Istoria profană ne arată că pre timpurile acele trecură prin țara noastră Germanii şi Francesii ca espedițiune cruciată contra Turcilor, şi că totu pe atunci se amestecară mai întâiu Bisantinii în afaceri interne de ale țeriloru noastre. De cumva n'ar fi esistat popore creştine de ritulū orientalū, cu anevoie am fi în stare să aflăm causa suficientă, pentru care să se fi simțitū îndemnați Bisantinii a se amesteca în afaceri de ale țerei noastre. Verosimil dară că poporele de prin Ardélū, mai alesu din părțile nordostice, au fostu români de religiunea ortodoxă orietală şi ca atari voru fi avut templele lorū, așa dară şi clopotele lorū. Întru acéstă credință ne întăresce şi următorul cântecū poporalū, pre care l'am auditū întâia oră dela fiă iertată mama-mea, care l'a auditū în flórea etății sale dela fratele seu Vasilica, ce era să se facă teologū, de nu devenia pradă unui morbū neasptatū. Êtă cânteculū!

Prin poiana înverdită
 Şi cu florī împodobită,
 Cine Dómne o să fie
 Cu așa mândră solie?
 Este Domnulū Stefanū Voda
 Ce vine dela Moldova!
 Ține-lū Dómne multū şi bine
 Cu toți cei de p'ângă sine,
 Că de când vine la noi
 N'avemū atâte nevoi!

Originea acestui cântecū poporalū o aflăm în relațiunile ce sustau pre timpurile seculului XIII, XIV şi XV între Ungaria şi Moldova. Persecuțiunile catholicilorū apusenī contra orientalilorū datéză încă de pre atunci. Radulū Negru nu a

părăsiti țara Făgărașului din alte motive, fără numai din cauze de proselitism. Când Ludovic, falnicul nostru rege, s'a reîntorsu dela Aversa, unde se dusesse ca să resbune mórtea fratelui său Andrei, nu mai aflase în frumoasa Marmatie pre șoimani seși, cari cu Dragoșu în frunte sciau înfrâna pe Leahul celu cutezătoru. Și óre nu proselitismul apusenu a forțatu pre o parte din Români Marmaroșeni să-și caute patriă nouă?! Da! Românul 'și iubesc cu ardóre atât legea, câtu și limba sa; și când e vorba să se atingă dușmanul celu îndrăsnețu de una seú de alta, atunci nu se mire, decă înainte de a-și ajunge scopul va trebui să trecă preste multe mi de cadavre de viteji!

Multe voru fi avutu să îndure protostrăbunii nostri, pentru ca să-și apere credința lor strămoșescă, dora mai multe și mai grele asupri, decât cele de pre timpul năvălirilor barbare! Dar Dumneșul celu viu alu nostru l'a mântuitu pre Român din tóte ispitirile vicleanului, și în butul tuturor uneltirilor meșesugite ale reu voitorilor, l'a conservatu ca să fiă propagatorulu ideilor mărățe din nemu.

Nu ținú să fiă dreptu-aceea vre-o judecată forțată, că Stefanu Voda „principele regilor“ după cum 'lú numesc papa Romei Sixtu IV, împacându-se cu Mateiu Corvinul și primindu dela acesta dreptu semn de împaciure castelele din Ardélú „Ciceu și Cetate de baltă“ mai de multe ori va fi întreprinsu din Suceava escursiuni — bună óra de vênatu — până la unul seú celalaltu dintre posesiunile sale! La Bălcescu aflăm, că Stefanu Voda avea datina cea nobilă, că de câte ori finia victoriosu câte unu resboiu, da laudă lui Dumneșu prin aceea, că zidia câte o mânăstire. Și de nu mă înșelú, elú a domnitú 47 ani și a întemeiatú 42 de mânăstiri. Acum decă despre întemeierea mânăstirei dela Deda n'avemú nici o urmă pozitivă, óre este forțatu lucru a admite că acestu principe nobilú o a înființatu, după ce calea cea mai óblă și mai comódă între Suceava și Ciceu trebuia să conducă nesmintitu

pre la gura Murășului, adecă prin locul unde se vedu și astăzi ruinele mănăstirei? Da! Eă țină, că pe locul unde se află acele ruine, a fostă mănăstire și împrejură ună sată frumosă numită *Bistra ori Bistrișiora*, ce data încă din timpurile descălecărei coloniilor romane în Dacia. În satulă acela a fostă biserică română, care în decursulă vécuriloră se va fi ruinată; și pe când trecu Stefană Vodă la Ciceu, i-se va fi făcută milă de poporă și va fi lăsată să se clădescă biserică nouă, mănăstire, după cum avea densusulă datină. Clopotulă dela biserică Bistreniloră 'lă-va fi pusă în turnulă mănăstirei, ear apoi după dărimarea mănăstirei pe la finea seclului XVIII clopotulă va fi ajunsă în posesiunea nouă înființatei comune Deda, ce se află cam 10 chm. departe de ruinele mănăstirei.

Nu voiescă să obtrudă nimenui acéstă părere a mea individuală față de originea acelu clopotă; voescă prin acéstă numai să prepară ună felă de modă de gândire asupra acestei reliquii ca cineva mai competentă de câtă mine să-și facă óreși cum obiectul de predilecțiune din acestă tesaură întru adevără neprețuibilă, carele, opineză eă, că va să verse multă lumină asupra multă combătutei nóstre existențe continue în țerile, ce odinióră aă formată Dacia lui Traiană!

Atragă deci prin acéstă atențiunea competențiloră nostri archeologi asupra acelu clopotă, după care vénéză acum de ună șiră lungă de ani familia bar. K....., ca nu cumva să se dăcă óre-când, că eă ca și fiă ală acelei comune, n'amă sciută apreția ună clenodiă atâtă de valorosă!

Teodoră Ceonte.

STUDIU FILOLOGICŪ.

Cuvinte comune, purcese din rădăcina cac.

În lucrarea despre Caucaandă amă arătată că o rădăcină trebuie scrutată sematologică, adecă: după înțelesură și că aceste trebuiescă clasificate etc. În clasa primă amă pusă *cac* cu înțelesulă de *munte*, și de conceptulă acesta se țină cele înșirate sub a) sino-

nimele: stâncă, pétră, délű, colnicű, movilă, dălmă, dâmpű, pentrucă aceste tóte staű mai înalte désupra feűei pămêntului. În numirile geografice ce le-amű înșirată în numărű destulű de mare, sperű că se va primi de doveditű aceea, ce amű vrutű să arătű.

Aci amű să continuezű cuvintele comune, purcese din rădăcina *cac*.

A) *Cac* însêmă totű ce e mai désupra unű objectű, și totű objectulű ce e rădicatű désupra feűei pămêntului.

Kakud, în sanscrita, vêrfű, creștetű, kakudmant, sert. vêrfű de munte, créstă de munte. Cacumen, în latina, vêrfű de munte, de arbore, de casă etc. cacume în italiana. Cacumen purcede din rădăcina *cac* și sufixulű *men*, decű *cacmen*, însă pentru eufoniă a intratű *u* între rădăcină și sufixű. În italiana a căđutű *n* ca și la noi din lumen, culmen, lume culme. Cocuzzo și Cucuzzo it. Coqote sp. *Cócăűă* rom. atăta câtű cacumen. În sanscrita vêđurămű *kak* — *ud*, (*ad* = *da*, *fa*, *sa*, *za*) în locű de *Kakda*, dar eară pentru eufoniă *da* s'a schimbatű în *ad* = *ud* și acésta e cauza și în formele romanice citate.¹⁾

Cocagnia și Cuccagnia it. Cocagne fr. Cucana span. dar de origine italiană. În Neapole s'a rădicatű unű felű de piramidă făcută cu stelagiurű și în aceste se băgaű plăcinte, fripturű și beuturű, apoi se invita poporulű, ca să se ospeteze. Acésta festivitate a Neapolitanilorű se ținea la capêtulű carnevalului și pe spesele regelui. De aci s'a formatű la francezű *pays de Cocagne*, pămêntulű seű țara Cocania, o țară ideală, unű eldorado, în care ómenii trăiescű bine, unde staű mâncărilor gata. Și la noi se aude de o țară „unde staű plăcintele și puű fripű pe gardurű“, unde ómenii trăiescű lumea albă.

Cocaia la români, anume în Lipova până nu era punte peste Murêșű și trecű cu brodulű (unű felű de luntre lată și pătrată), în mijloculű Murêșului s'a bătutű unű stêlpű mare, de acesta, anume de unű grumazű alű stêlpului s'a legatű pălămariulű (funea grósă), de care se acăța luntrea. Acestű stêlpű naltű din Mureșű se numia Cocaia. Cocaia vine din o formă orű Cocalia orű Cocania, pentrucă în limba nóstră *l* și *n* dintre vocale adeseorű se înmóia în *ű*. Cocagnia din Italia cu Cocaia din Lipova sântű de unű conceptű.

¹⁾ Ámblândű în cauze urbariale prin pădurű și delurű, mai multe locurű se numiaű „la cócă“ și mi s'a spusű, că cóca e colo susű în délű; așa dară la vêrfű, la creștetű, la spate de délű. Între localităűile din România se află trei: Coca, cociu, munte.

Kaukalion gr. unŭ idolŭ, o statuă de mărima unŭ omŭ, séu și mai mare. Kakala gr. la Hessechiu, însemnă zidŭ, ce asemenea are conceptulŭ de înaltŭ; dar *al* în aceste cuvinte însemnă: înaltŭ.

Cucumella, la Etruscŭ în Italia, a însemnatŭ, dâmpulŭ de mormântŭ. Ciocla rom. unŭ brațŭ, o grămadă de fênu, de lemne etc.

Din *Cac* = înaltŭ, rădicatŭ s'a formatŭ: *Κοξεύω* gr. (Cohetio) eŭ rădicŭ, eŭ înaltŭ; séu mă rădicŭ, mă înaltŭ. Asemene din *Cac* la noi: eŭ *cucuiŭ* pe cineva, séu mă *cucuiŭ*, adecă: me suiŭ, mă rădicŭ. Copilulŭ s'a cucuitŭ în vârfulŭ nuculuiŭ; mama a cucuitŭ copilulŭ pe scară etc. Din *rad*, ce însemnă: munte, înaltŭ etc. e la noi: *răd-icŭ* (*ic* = *ig* e latinulŭ *ago*, facŭ; hornulŭ fumegă = face fumŭ). A cucui în altŭ înțelesŭ însemnă: a adormi, a fi somnorosŭ; aci e înțelesŭ contrariulŭ de conceptulŭ: *naltŭ*, pentrucă a adormi are conceptulŭ de a aplecă capulŭ în josŭ. *Cucuișŭ* rom. locŭ înaltŭ pe delŭ, în arbore etc. Nu te poți sui pe delŭ de atâta cucuișŭ.

B) *Cac*- însemnă urieșŭ etc.

Ce în natură e mai înaltŭ, adecă munte, delŭ, se personifică de omŭ urieșŭ, adecă omulŭ, carele *după trupŭ* e mai mare, mai înaltŭ.

Urieșii, cari se amintescŭ în povești și în mitologiŭ, nu au esistatŭ, ei sântŭ numai nescie personificațiunii mithice, sântŭ din începutulŭ unŭ cultŭ divinŭ a stării primitive a genulŭ omenescŭ.

a) *omulŭ, carele după trupŭ e mai mare*. Muntele *Caucasus* s'a personificatŭ de urieșŭ. La Cedrenŭ muntele Caucasŭ e închipuitŭ mithologicice ca unŭ urieșŭ și ȳice: „Acela (Thurus) pe Caucasŭ, omŭ puternicŭ și de viță de urieșŭ, atacându-lŭ cu resboiŭ, l'a învinsŭ și ucisŭ”.²⁾ Dar cine-ŭ Thurus? Acesta e altŭ munte în Asia mică, e Thaurus (și Antithaurus). Numele Caucasus stă din *Cauca*, munte și din *as* (= *az*), ce purcede din celticulŭ *as* = *ais* (în altă formă *aith* = *at*) și însemnă terenŭ; *os* gr. *us* latinŭ din numele Caucas-*us* e de prisosință pentru de a însemna munte séu terenŭ de munte; dar atuncŭ când Caucasus e personificațiune, *os* orŭ *us* e de lipsă, pentrucă însemnă: omŭ, ființă, locuitorŭ; decŭ Caucasus ca urieșŭ însemnă: omŭ din terenŭ de munte. Thurus eară e urieșŭ, eară e personificațiune mithologică, carele a învinsŭ pe urieșulŭ Caucasŭ. Thur purcede din *dar* (*tur*) munte și *us*, omŭ. Firesce, că urieșii Caucasus și Thurus nu au esistatŭ, decătŭ în

²⁾ Cedrenus I. 30 Is (Thurus) Caucasum potentem hominem, gigantigenam aggressum bello vicit et occidit.

închipuirile popórelorú, dar acésta închipuire adeseorí 'și are basa sa în istoria antică a popórelorú, când unú poporú (p. e. din Thaurus) a învinsú altú poporú (p. e. din Caucasus); séú s'a învinsú prin cultulú divinú, și astfelú urieșii sântú și personificațiunii de popóre.

Cacus urieșú în Roma. La picioarele muntelui Aventinú în Roma a fostú o peșteră unde a trăitú *Cacus* și sora sa *Caca*. *Cacus* a furatú vitele lui *Hercules*, dar sora s'a l'a trădatú și *Hercules* cu busduganulú a ucisú pe *Cacus*.³⁾ Aci asemenea cultulú grecú a învinsú pe celú romanú vechiú.

Caco, la Spaniolí, lotru iclénú; *Chocho*, sp. o ființă fabulosă, cu carea se sparie copiii, decí eară unú urieșú.

Ciclopíi (*Kyklopes*) sântú urieși, după mithologiă fiiú lui *Uranú* și a *Gaeei*; după *Homerú* sântú urieși cu unú ochiú în frunte și reprezentantele lorú e *Polyphemos* (omú cu multe glasuri) și locuiescú în Sicilia. După mithurile mai târđie sântú calfele lui *Hephestos*, la Romaní *Vulcanus*, deulú focului) și lăcuiescú în mijloculú *Aetnei*, a muntelui vomitorú de focú. Cu unú cuvântú Ciclopíi sântú personificațiunile munțilorú vomitorí de focú, și fiindcă unú astfelú de munte are craterú séú gură, pe carea iese foculú, Ciclopíi s'aú închipuitú cu unú ochiú în frunte. În realitate ciclopulú e muntele și ochiulú e craterulú lui.

Numele *kyklops* de regulă s'a dedusú din greculú *kyklos*, rotundú de formă cercú, inelú, ciclu; și din *ὄψ* (*ops*) ochiú, față, decí s'a esplicat de omú: cu ochiu rotundú; nici îndoélă, că după limba grecă comună, acésta etimologie e bună, și pentru acésta ciclopulú *Polyphemú* se închipuesee cu unú ochiú în frunte, dar după adevărú nu e așa. *Kyk* (*cyc*) purcede din *cac*, *cauc* și însémnă munte, *lo* e = *la*, locú, séú e *al* = naltú cum amú arătatú la cuvintele *kyklas* (ciclade) insulele de stêncă; eară *ops* nu e greculú *ops* = ochiú, ci *op* e = *pa*, *va*, *fa*, *ba*, ce însémnă prejurú și e strămutatú în *op*, *s* din capetú remășiță din *os* = *as*, *is*, *es* și însémnă omú; decí *kyklops*, omú din prejurú de munte naltú, séú de locú de munte.⁴⁾

³⁾ L. Preller *Röm. Myth.* p. 648. vermag ich die Fabel von dem *Riesen*, der die Rinder des *Hercules* stielt, in Rom, doch nicht für so alt zu halten. Preller arată în acésta pertractare, învingerea cultului vechiú din Roma prin *Hercules*, *Evander*, *Aeneas* etc.

⁴⁾ *Dryops* e unú omú din poporulú *Dryopilorú* (*Dryopes*), unú trunchiú de poporú, carele a locuitú la muntele *Oeta*, mai târđiú în *Peloponnes* (*Morea* din *Grecia*). *Dry* însémnă arbore, pădure; de aci *Dryadele*, nimfele de arborí, de pădurí; *ops* în *Dryops* e *op* = *pa* prejurú, *s* omú, și astfelú *Driops*

După forma *kyklops*, e mai de aproape numele *Ciclova* (*ov = op*), satul în Carasă lângă Oravița, și aproape în pădure și în delul cu stenci, e mănăstirea *Ciclova*. *Gigas* grec. înseamnă urieș; *gig* precede din *cac = kyk* străformatul în *gig*, și înseamnă; a) munte, b) nalt; *as* (= *es, is, os, us, ys*) om, deci *gigas* = om de munte, se om nalt, mare.

Însuși numele *Urieș* înseamnă asemenea ori om de munte, ori om mare, nalt. ⁵⁾

b) *Omul*, carele după etate e mai mare. *Kokyai* grec. moși, strămoși, protopărinți, deci cei mai bătrâni decât noi. *Chocho* (*Ciocio*) span. om bătrân. Românii din Banatul dicit *Ciacia* către unul, carele e mai bătrân, fiă unchiu, fiă străin, dar mai bătrân.

c) *Omul*, carele după demnitate e mai mare.

Domn, domnitor, căpetenie, atare diregător.

Chah în Persia e regele domnitor, domnul cel mai mare. În vechime la Persi, Avari și la alte popore, domnitorul și povătuitorul de oște s'a chemat: *Καγανος* scris grecesce, *chaganus* scris latinesce, *Cagan*; *Kag, chag, cag* = *cac* = mare, nalt, și *an* = om. *Chakan* la Turci, Tatarii principe, titlul principilor de origine turco-mongolică. *Chachan* cândva titlul rabinilor la Evrei: de aci ați *Chachan-Bașa* căpetenia biserică a Evreilor (*Jidovilor*) din Turcia, și are în statul rangul ca de un mitropolit.

Cacique (la *Bouillet*) nume se titlu, cu care mai multe popore din America numesc căpetenia lor. *Caciczgo* la spaniolii demnitatea unui cacique în America. *Chachican* span. servitorul se îngrijitorul cel mai mare într'o economie (bine), adevă un spanu la un domn de pământ ori la stat.

nu înseamnă om cu ochiul de lemn, ci om din prejur, din loc de pădure, deci codrian, pădurian. Când Helenii au cuprins Grecia, aci au aflat poporele: *Abanti*, *Cauconi*, *Dryopi* și *Lelegi*; și *Driopi* au fost strimorați de *Dori*. *Dryokolaps* gr. e o pasere ciocnitoare de arbori, *ὕδροσ* (*hydrops*), un morbu de apă; *Kekropia* cetatea din *Athena*, *Kekrops*, fondatorul ei, — toate aceste și altele arată că aci nu poțe fi vorba de *ops*, ochi, față.

⁵⁾ *Ar* înseamnă munte, de aci *Aria* o țară muntoasă în Asia vechia, = muntenie, țară de munte. Acest *ar* trece în *er, ir, or, ur* cu înțeles de munte și apoi de mare, nalt. *Oriás* la ung. urieș la noi, din *ur*, munte, nalt, și *ias, ieș* = om, *ορος* grec. del, oreios și orenios adj. de del, ținător de del. În altă formă: *Orion*, unde *on* e = *an* om, deci în loc de: *as ias*. *Orion* e constelație pe cer, are și numele *Orius* și se numesce urieșul cerului. *Oreades* gr. nimfele de deluri. L. Preller Griech. Myth. I. 350—354. *Riese* nemț. urieș, din *rad, rat, ras*, și diftongit; *ries*, munte, ori nalt, mare, și e = om.

Cocobasilii erau nesce demnitarî regesci cari au statû în fruntea ostilorû. *) *Coco* aci apare ca adjectivû.

Coconû la români, în România e titlû și cătră boierî bêtrâni și cătră diregători mai mari seû mai mici, dincôce de Carpați coconû se dice în locû de domnișorû și *cocônă* orî *coconișă*, în locû de domnișoră. Coconû e formă ca: Caganû. *Ciocoiû* în usû numai în România, cătră boierî în genere, cătră diregători, dar s'a lătitû și preste alții. Ciocoiû, pôte că a avutû forma: coconiu, orî cocoliu. *Cochi-vechî*, după documentulû lui Hurû e unû titlu de diregătorû naltû. Acela, carele a fostû de trei orî alesû de consulû prefectû, campodux, căpitanû mare seû vornicû, se numia Cochiu-Vechiu. În *vechiu* se pare a fi conceptulû de: senatorû, eară în *Cochiu* e: *cac* = mare, naltû, lat. grandis, fr. grande.

d) *Cac însemnă a sări, a salta*. Ciaccona la Italiani, Cachucha la Spaniolî, unû danțû, ce unulû singurû 'lû jôcă, 'lû sare; Chacona, la spaniolî unû danțû naționalû. Danțû (tan-țû) din *dan*, ce asemenea însemnă între altele, munte, naltû, *a te rădica*; saltû din *salio* sărû; deci acțiunea de a sări, salta, dănțui, în carea omulû se rădică, se înnalță.

e) *Cac însemnă micû, puținû etc.*

Cac are și înțelesû contrarû conceptelorû de sub a) b) c).

Cacula lat. slugă, unû servitorû de catane. Sir e titlû înaltû; dintr'o rădăcină e și *servus*; micû e dintr'o rădăcină, din carea latinulû: *mag-nus* (mic = mag) mare, naltû.

Cicus lat. sfârmitură, bucățică. *Cica* ital. așa de puținû, câtû nimica; *chica* span. micû, — *chico* congrande, adecă: micû cu mare. *Chico* span. copilû micû, *chicote*, persónă de totû tineră. *Cichino* ital. o bucățică, o țiră, puținû; *cigolo* și *cigulo* ital. micû, puținû; *cacho* span. unû dărăbelû, deosebî din fructe tăiate; *Cucciolo* it. micû. Aci putemû înșira; *Kicsi* ung. (chici) micû; *csekély* ung. (cec-el) puținû. *Cocolone* ital. a se pituli, a se face micû: a se *guguli* rom. totû aceea; nemț. *niederhocken*. Totû deodată aci se pôte înșira și *greculû*; *kakos* (cacos) răû, slabû, *κακος* la Ionî.

C) *Cac însemnă capû și ce e pe capû, și totû ce pe trupû e mai rădicatû.*

*) *Cynamus* lib. IV. c. 24. *Denique Toronum ac Tigranem ac Chrisaphium virum Cilicenum et quos Cocobasileos vocant, qui militaribus copiis et ipsi praeerunt. Basileos gr. însemnă rege, craiû; bas = bad, bat; cu tôte înțelesurile înșirate aci pentru rădăcina cac, — deci bas domnû, il = mare, eos (ca mai susû *ias*) omû; de aci la noi: Vasilie. Acêsta e rădăcina pentru: vas-al, bașă, pașă etc. *b = f, p, v.**

a) *La omă*. Capul e ce stă mai sus la omă. Ce însemnă munte însemna și cap, și ce însemnă cap însemnă și domn etc. cum vedurăm mai sus. *Cac* însemnă cap, de aci cocca ital. creștet; cocote și cogote span. cefă (cef = cap, din ce *a* a trecut în *e* și *p* în *f*, — chef fr. Kephalos grec. etc). Cocuzzo ital. și diminutiv: cucuzzolo ital. creștet (din créstă, unde *cre* e din *car* = cap, asemenea: creri etc.); cucotă (Dicț. Ac. R.) creștet; cucuzza ital. cap. Din *cac* = cap, ce trece în *cog*, ca în cogote, e latinul *Cog-ito*. rom. cuget, ce e o acțiune a capului; din *cac* e rom. *ghicescă*, asemenea o acțiune a capului. Cicur lat. înțelept, blând etc.

Și părul de pe cap și are numele din *cac*, cap. Ka'ca în sanscrita, lat. capillus (din cuvântul cap) părul de pe cap; lat. și crinis (din *car* = *cap*); cikura sanscr. kikkinos gr. ciccinus lat. păr încârlogit, cârlonț; ciocca ital. moț de păr pe cap; ciocuta ital. tufos, *chică* rom. Cocota și cogotera span. părul legat în tufă, ce cade pe cefă.

Ku'ca în sanscr. și c'uc'uka, țită ce e rădicată pe trup, ku'ca și a suge, cioccia ital. csecs ung. (ceci) asemenea țită. Ciocciare ital. a suge. Kukci în sancr. Cioch în hiberna, fole; dar și alte; imflături pe trup: coccia ital. imflătură mică, ciccione ital. imflătură de sânge; ka'ca în sanscr. sgaibă (scabies lat. *cab* = cap) bubă; Ka'c'ura sanscr, sgăibos, bubos; cicatrix lat. loc, semn be bubă; Coceyx lat. osul dela nódă, pentru că e eșit din spinare.

Cocoră rom. imflătură, cacho și gacho span. gâbul din spate, *cocșă* rom. imflătură din spate, omă cu cocșă seú *cocoșat*; Höcker nemț. cocșă în spate. *Cucui* rom. o rădicare, înălțare pe trupul omului, m'a lovit cu bota în cap, de mi s'a rădicat cucui; a crescut buba, de a capetat cucui; chichon span. cucui în frunte, ciccione ital. cucui. Cucui se pôte reduce la o formă: cuculiu ori cucuniu.

b) *La paseră*. Paserile au moț, créstă pe cap. *Ciocărlia* lat. alauda, nemțesce Lerche, are moț pe cap. Coquillade fr. ciocărlia, nemț. e tradusă cu Haubenlerche (ciocărlia cu céptă, Haube asemenea purcede din cap, *c*, în *h*, *p*, în *b*). Ciocărlia la spaniol: cogujada și cugujada, adecă: cocuiată, proveđută cu cucui. Chauchois fr, Kappentaube (golomb cu căciulă, kap = cap); Chauchevis fr. Haubenlerche (ciocărlia cu céptă) în pays de Caux, în Francia, unde și muierile pentru portul lor de céptă au asemenea nume. În *ciocăr* din ciocărlia, mai de aprópe stă forma: cocor, și *lia* din *la*, diminutiv, adecă: mic, sub acest concept cade cuvântul: cocardă.

c) *Cac* însemnă acoperemântul de cap și ce se pune pe acoperemânt.

Din *cac*, rom. căciulă, îmbrăcămînt, acoperemînt de cap; din forma: cacala, cacula, unde alu doilea *c* s'a înmoeiat. Cucula și cucullus lat acoperemînt de cap, cuculle fr. căciulă de călătoriă; Coqueluche fr. acoperemînt, de cap pentru călugări; coqueluchon nemț. Kapuze. Cogulla span. Kapuze, cuculla și cugulla span. în genere acoperemînt de cap, căciulă. Csákó ung. caciulă pentru soldați, csuklya ung. (ciuculia) Kapuze.

Noi avem încă și cuvintele: *Cucă*, acoperemînt de cap alu fosiloru domnitoru din Moldavia și Valachia; apoi avem: *cucimă* și *cugimă* (în Dicț. Ac. Rom.) și *cucumă*, o căciulă, acoperemînt de cap.

Așadară *cac* = cap. Cumcă îmbrăcămîntul de cap se numește dela cap, se dovedește și prin altele. Cape fr. capuce fr. capichon fr. Kapuze nemț. și Mönchskappe; Kappe și Käppchen nemț. căciuliță; cappello it. pălăriă, cappuccio ital. Kapuze, chapeau fr. pălăriă, chapeline fr. coifulu gavalieriloru vechi. *Coifă* rom. din cap, unde *a* s'a mutat în *o* și diftongit, *p* în *f*; capiță și céptă rom. și precum amă mai arătată Haube nemț. e: caupe. Dar să demonstrăm și cu altă rădăcină. Gal în celtica însemnă cap, de aci *galea* la Latină, o căciulă pentru ostași; din acestu *gal*, (trecendă *g* în *c* e și *cal*) avem: *glăbeșu* și *clăveșu*, glăvășină = capășină; avem: *clopă* palăriă, ung. kalap, *g* = *h*, *g* la slavă trece în *h*, de aci: hlava, cap; — și din gal, la noi glugă, acoperemînt de cap, etc.

Cocarde fr. cocardă, o înzestrare de pene și pantlice, ce se pune militarulu pe coif, ce se pune și pe ceptele muieriloru etc.

Din căciulă avem verbul: a se *căciuli* cuiva, adecă; ași lua căciula înainte cuiva, a se umili, a se ruga etc. Aci s'arū înșira căciuliă (p. e. de cépă) ca o căciulă mică.

(Va urma).

Dr. At. Marienescu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 87/1891.

Procesu verbalu

alu comitetulu Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporulu român, luat în ședința dela 18 Martie n. 1891.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. H. Pușcariu, vice-preș., I. Hannia, P. Cosma, I. Popescu, I. St. Suluțu, Z. Boiu, I. G. Popu, Nicolau Toganu, bibliotecaru.

Secretaru: Dr. I. Crișianu.

Nr. 47. Voindă a satisface însărcinării ce i s'a dat prin concludulu comitetulu din ședința dela 1 Decembrie 1890 Nr. prot.

147, biroulă Asociațiunii prezentă datele, ce și le-a câștigatŭ relativŭ la salarisarea profesorilorŭ dela școlăle medii romănescă din Transilvania și propune (Ex. Nr. 21, 29, 33, și 69 ex 1891) ea comitetulŭ decide:

— În scopulŭ executării concludesului luatŭ în ședința dela 1 Decembrie 1890 sub Nr. prot. 147 alinea 1—3, având în vedere atătŭ datele, din cari se vede modalitatea, după care sântŭ salarisate puterile didactice dela școlăle medii romănescă din Transilvania, câtŭ și împregiurările locale, se decide:

Puterile didactice dela școlă civilă de fete cu internatŭ a Asociațiunii transilvane vorŭ primi cu începerea anului școl. 1891/92 următorele emolumente:

1. *Învătătorii suplenți:*

a) salarŭ 600 fl. b) banii de quartirŭ 100 fl.

2. *Învătătorele suplente:*

a) salarŭ 300 fl. b) întréga întreținere în internatŭ.

3. *Învătătorii ordinari provisorii:*

a) salarŭ 700 fl. b) banii de quartirŭ 150 fl.

4. *Învătătorii ordinari definitivi:*

a) salarŭ 900 fl. b) banii de quartirŭ 200 fl. c) cuincuenalii în numărŭ de 5 de câte 100 fl.

5. *Directorulŭ*, fiindŭ unul dintre învățătorii, primesce ca adausŭ la salarŭ 300 fl.

6. *Învătătorele ordinare provisoare:*

a) salarŭ 400 fl. b) întréga întreținere în internatŭ.

7. *Învătătorele ordinare definitive:*

a) salarŭ 600 fl. b) întréga întreținere în internatŭ. c) cuincuenalii ca învățătorii.

8. *Directóra internatuluiŭ:*

a) salarŭ 700 fl. b) întreținerea în internatŭ c) cuincuenalii ca învățătorii.

9. Cateheții celorŭ două confesiuni gr. or. și gr. cath. primescŭ o remunerațiune anuală de câte 100 fl.

10. Mediculŭ institutuluiŭ primesce o remunerațiune anuală de 100 fl.

Nr. 48. Directorulŭ despărțemântuluiŭ noŭ înființatŭ XXV (M. Ludoșŭ) alŭ Asociațiunii transilvane, domnulŭ Nicolaŭ Solomonŭ, prin hărtia dto 24 Februarie a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulŭ adunării generale constituante, ținută în M. Ludoșŭ la 24 Faurŭ a. c., apoi protocolulŭ de același datŭ alŭ subcomitetuluiŭ, precum și suma de 63 fl. v. a. taxe intrate dela membrii.

Din protocolul adunării se vede:

a) că adunarea constituantă a fost convocată, la însărcinarea primită din partea acestui comitet, de dl Nicolău Solomon, care a dus și presidiul;

b) că, după-ce s'a constatat prezența membrilor Asociațiunii investiți cu dreptul de a vota, s'a procedat la constituirea subcomitetului, aleși fiind:

1. director: dl Nicolău Solomon; 2. membri în subcomitet: d-nii Ioan Boieru, Vasile Moga, Romul Orbenu, Ioan Albonu, Ioan Catona și Georgiu Florianu.

c) s'a decis, ca timpul de activitate alu despărțământului XXV (M. Ludoșu) să se compute dela datul adunării constituante, ear taxele solvite de noi membri să fiă compute pe anul curent 1891;

d) că adunarea generală proximă să se țină în M. Ludoșu, rămânendu ca subcomitetul să fixeze timpul ținerei.

Din protocolul subcomitetului se vede:

a) că constituindu-se subcomitetul s'au ales: cassar dl Ioan Boieru, controlor dl Romul Orbenu și actuar dl Georgiu Florianu.

b) că s'au însinuat 18 membrii noi declarându a solvi taxa prescrișă în sensul normativului dto 31 Decembrie 1884;

c) că dela membrii ajutători a intrat suma de 9 fl., care se reține pentru trebuințele despărțământului;

d) că cassarul a primit însărcinarea a încassa taxele restante de pela membri;

e) că s'a decis, ca acestu comitet să fiă rugat a transpune direcțiunii despărțământului lista membrilor vechi din comunele aparținătoare acestui despărțământ. (Exh. Nr. 65/1891).

— Se adeveresce primirea sumei de 63 fl., care s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă cu aceea, că membrii de nou înscriși vor primi diploma obicinuită îndată ce vor fi obținut aprobarea proximei adunări generale a Asociațiunii, căreia vor fi supuși, în conformitate cu statutele, și vor fi solvit taxele prescise de membru și pentru diplomă.

Constituirea noulu despărțământu precum și întregu cuprinsul protocoalelor subșternute se ia cu aprobare la cunoscință, mulțumindu-se dlui Nicolău Solomon pentru-că n'a pregetat a se pune în serviciul causei Asociațiunii și a conduce lucrările pregătitoare pentru constituire.

Cererii relativ la comunicarea consemnării membrilor vechi din comunele aparținătoare despărțământului XXV se va satisface.

Nr. 49. Cassarul Asociațiunii raportază, că afară de suma de 45 fl. cuprinsă la Nr. 46 alu protocolului dela 20 Februaru a. c. au mai intrat în favorul fondului „întru amintirea repositărilor“

totu în locul unei cununii pe sicriul rēposatului membru alu comitetului Elia Măcellariu:

1. dela „Muntēna“, societate de creditu și păstrare din Ofenbaia 10 fl.; 2. dlū Dr. Avramū Tincu în Orēstie 15 fl.; 3. dela „Furnica“, cassă de economii în Făgărașu, 20 fl.; 4. dela „Silvania“ institutu de creditu și economii în Șimleu 20 fl.; 5. dela funcționarii institutului de creditu și economii „Albina“ în Sibiiu 15 fl. și 6. dela dlū I. Liuțu în Caransebeșu 2 fl.; suma totală 127 fl.

— Se cuitēză cu mulțumită sumele arătate, cari s'au transpusu la fondulū pentru care au fostu destinate.

Nr. 50. Direcțiunea despărțēmētului I. (Brașovū) alu Asoțiațiunii transilvane, prin hârtia dto 15/27 Faurū a. c. Nr. 112, subșterne spre revisuire protocolulū subcomitetului dto 27 Decembre 1890, raportulū subcomitetului cătră adunarea generală a despărțēmētului, protocolulū adunării generale din 30 Decembre 1890, ținută în Turcheșu, precum și suma de 180 fl. taxe dela membri și în fine suma de 282 fl. lei noi = 128 fl. 02 cr., testațiunea decedatului comerciantū C. I. Popazu; suma totală 308.02 fl. v. a. Din protocolulū subcomitetului se vede:

a) că s'au luatū mēsurile de lipsă pentru înființarea agenturilor în comunele aparținētoare despărțēmētului I (Brașovū);

b) starea cassei la încheierea anului 1890 a fostu:

1. întrări 233.67 fl. 2. eșiri 165.50 fl. rămânēndū pe sēma despărțēmētului unū saldū de 58.17 fl.

c) s'a stabilitū raportulū generalū alu subcomitetului cătră adunarea generală a despărțēmētului.

Din protocolulū adunării generale se vede:

a) că, esamināndu-se socotelile anului 1890, s'au aflatū în ordine și cassarului s'a datū absolutorulū;

b) că s'au înscrisū: 1. 1 membru pe viață; 2. 6 membri ordinari cu taxe anuale; și 3, 25 membri ajutători;

c) că, pe basa raportului generalū, subcomitetulū a fostu dispensatū a urmări și mai departe înființarea unei școle de țesutū în Săcele;

d) că la premiile de câte 10 fl. pentru două disertațiuni destinate a se ceti în adunarea generală a despărțēmētului nu s'a ivitū nici unū concurentū;

e) că se va înființa treptatū în fie-care comună aparținētoare despărțēmētului câte o bibliotecă poporală, făcēndu-se începutulū cu comuna Turcheșu, pentru a cărei bibliotecă subcomitetulū a procuratū 44 broșuri și opuri și a abonatū pe $\frac{1}{2}$ anū numērulū de Duminecă alu ȋiarului „Gazeta Transilvaniei“; pentru biblioteca comunei Turcheșu au mai încursū dela d-niū Ioanū Russu 10 fl.; Stefanū Argăsēlă 5 fl.; și Nicolaū Bazarea 5 fl.

f) retragerea din subcomitetū a d-lui B. Baulescu se ia spre știință, mulțāmindu-se numitului domnū pentru serviciile aduse până

acum Asociațiunii; în locul devenit vacant se alege dl Valeriu Bologa;

g) se prelinineză suma de 20 fl. spese de drum pentru doi delegați, cari vor avea să reprezente despărțământul la proxima adunare generală a Asociațiunii, pentru cazul când nu se vor afla membri din despărțământ, cari să primescă a merge pe spele proprii la numita adunare;

h) fixarea budgetului se încrede subcomitetului;

i) se constituie agentura din Turcheșu, alegându-se de membri ai ei d-nii: N. Soiă, A. Bârsenu, I. Oncioiu, R. M. Odoră și St. Argăsela.

k) dl A. Vlaicu a cetit lucrarea intitulată „Cum s'ară pute desvolta industria de casă la românii din Săcele“, și autorul a fost rugat să transpună lucrarea spre a fi publicată în organul Asociațiunii;

l) proxima adunare generală a despărțământului se va ținea în Dêrste;

m) s'a vizitată esposițiunea de manufacturi lucrata de femeile române din Săcele, întocmită de inteligența din Turcheșu din incidentul adunării generale, cu care ocaziune s'au distribuit 3 premii de câte 5 fl. prin un juriu compus din d-omnele L. Bologa, V. Vlaicu și C. Bârsenu și din d-nii A. Vlaicu și N. Bazarea. (Exh. Nr. 70/1891).

— Se adeverece primirea sumei de 308 fl. 02 cr. care s'a transpusă la cassa Asociațiunii spre contare în regulă. Cuprinsul protocoalelor subșternute servece spre plăcută știință.

Nr. 51. Dl Demetriu Coltofenu, protopop, prin hârtia dto Brețcu 28 Faură a. c. arată, că împregiurările locale l'au impedeat de a satisface însărcinării primite prin hârtia acestui comitet dto 24 Septembrie 1890 Nr. 245 și că s'a vedut necesitată a amena constituirea noului despărțământ XXXIII (a Treiscaunelor) până pe săptămâna primă după sêrbătorile Paștilor. (Ex. Nr. 72/1891).

— Spre știință.

Nr. 52. D-l Pavele Roșca, protopop, prin hârtia dto Fizeș-Sânpetru 5 Martie a. c. arată, că a întreprins pașii de lipsă pentru constituirea despărțământului XIX (al Gârbăului) conform însărcinării ce 'i-sa dată din partea acestui comitet prin hârtia dto 24 Septembrie 1890 Nr. 245, dar că încercările au fost zadarnice din cauza vitregelor împregiurări locale. (Ex. Nr. 76/1891).

— Biroul Asociațiunii primesce însărcinarea a face și alte încercări pentru constituirea noului despărțământ XIX (Gârbău) al Asociațiunii transilvane.

Nr. 53. Aurele Popu, sodal-cismaru în Dej, fost stipendiat al Asociațiunii, cerendă a'i-se remite contractul încheiat cu măestrul, se rogă să 'i-se dee un ajutor ore-carele spre a'și

puté cumpăra nese vestminte acomodate cu starea sa de sodală. (Exh. Nr. 78/1891).

— Contractul cerut se retrimite cu aceea, că nedispunând Asociațiunea de mijloce cu asemenea menițiune, rugării pentru ajutoru nu se pôte satisface.

Nr. 54. Aũ întratũ la comitetũ taxe dela membrii: Virgilũ Onițũ în Brașovũ 5 fl. pro 1891; A. Cristea în Orăștie, Demetriu Cutenũ în Săcădate câte 5 fl. pro 1891; Teofilũ Popũ în Hădărău, Alexandru Precupũ în Șieușa, Vasile Vlassa în M. Zaũ, Michailũ C. Vlassa în Săcalũ, Ioanũ Bosdocũ în Cicutũ, Teofilũ Moldovanũ în Cicutũ, Ioanũ Rusu în Velchierũ, Ioanũ Catona în Dateșũ, Basiliu Moga în Chimitelnicũ, Alexandru Macarie în Zaũ, Basiliu Anghelũ în Dateșũ, Ioanũ Ignatũ în Ludoșũ, Ioanũ Comanũ în Căpușũ, Teodorũ Harșianũ în Chimitelnicũ, Valeriu Catona în Dateșũ, Nicolaũ Cucuiũ în Bogata, Iuliu Deacũ în Tăurenĩ, Georgiu I. Negruțũ în Lechința câte 1 fl. pro 1891 (taxã de înscriere), Basiliu Moga 5 fl. pro 1891; Basiliu Turcu, Alexandru Voda, Georgiu Florianũ și Romulũ Orbenuĩ câte 5 fl. pro 1890; Nicolaũ Solomonũ 10 fl. pro 1890/91; Ioanũ Boeriuĩ 5 fl. pro 1890, Alexandru Precupũ 5 fl. pro 1891; N. I. Ciurcu, I. Aronũ, I. Lengerũ A. Lupanũ, Iord. Muntenuĩ, P. Nemeșũ, D. Stãnescu, M. Stãnescu St. Stinghe, P. Zãnescu, Alexe Verzea, Toma Frateșũ, R. M. Odorũ, N. Bãzãrea, St. Argãsela și I. Broju câte 5 fl. pro 1890; N. Bãrsenuĩ în Brașovũ 100 fl. (taxã de membru pe viațã), Ignatie Mircea și Ioanũ Dobrenũ în Corbĩ câte 5 fl. pro 1891.

— Spre științã.

Sibiũ, d. u. s.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanũ Crișianũ m. p.
secretarũ II.

Verificarea acestui procesũ verbalũ se încrede d-lorũ:
Ioanũ Popescu, P. Cosma, Ioanũ G. Popũ.

S'a cetitũ și verificatũ. Sibiũ în 21 Martie n. 1891.

Ioanũ Popescu m. p.

Partenie Cosma m. p.

Ioanũ G. Popũ m. p.

CONSEMNAREA

sumelorũ colectate în favorulũ scõlei civile de fete a „Asociațiunei transilvane“ prin dlũ Partenie Cosma.

Pavelũ Fara, econ. în Gușterițã; Mih. Rodenuĩ, econ. în Ocna; Maria Hader, económã în Armeni; Ilie Luca, econ. în Ocna; Ignatie L. econ. în Reghin câte 1 fl.; Lung. I. econ. în Reghinũ 1 fl. 50 cr.; G. Roșianũ, Nicolaũ Sãbau, economi în Reghinũ câte 50 cr.; Davidũ Heraclie, G. I. Teodorũ, economi în Reghinũ; Nicolae Radu, econ. în Budiu; Dan. Rusanũ econ. în Balla; P. Seulenuĩ, M. Mehes; Nicula Alexandru, economũ în Budurlea; Ilie Tãrițã, economũ în Chesler câte 1 fl.